

Njealji davvisámi adposišuvnna geavahus

LENE ANTONSEN – LAURA JANDA – BIRET ÁNNE BALS BAAL
Romssa universitehta

Artihkkalis mii leat guorahallan njeallje davvisámegiela adposišuvnna maid sáhtta geavahit sihke preposišuvdnan ja postposišuvdnan, nu gohčoduvvon ambiposišuvdnan: *miehtá, čađa, rastá* ja *maŋŋel*. Mii ovddidit golbma hypotesa suopmaniid, giellatypologijja ja mearkkašumi ektui. Gávdnan dihte ambiposišuvnnaid juohkáseami pre- ja postposišuvdnan, de leat analyseren cealkagiid sihke aviisa- ja čáppagirjjálašvuodateakstačoakkáldagas. Bohtosat čájehit ahte giellageavaheddjiin Suoma bealde ja nuppe dáfus Norgga ja Ruota bealde lea goabbatlágan juohkáseapmi ambiposišuvnnaid geavaheamis. Leat maid erohusat das mo mearkkašumit juohkásit posišuvnna ektui, ja orru leamen giellatypologalaš korrelašuvdna ambiposišuvnnaid loguid ja daid mohkkás geavahusa gaskkas.

Fáddásámit: davvisámegiella, grammatihkka, giellatypologijja, suopmanat, adposišuvnna

1 Álggahus

Davvisámegiela leat mánga adposišuvnna. Eanaš adposišuvnna geavahuvvojit postposišuvdnan, nugo *mielde* ja *luhtte*, ja muhtumat geavahuvvojit preposišuvdnan, nugo *earret* ja *gaskkal*, muhto oassi adposišuvnnaid geavahuvvojit sihke preposišuvdnan ja postposišuvdnan. Lea vejolaš dadjat sihke

*miehtá dálvvi ja dálvvi miehtá,
čađa áiggi ja áiggi čađa,
rastá joga ja joga rastá,
maŋŋel soađi ja soađi maŋŋel.*

Vaikko dát ovdamearkkat čájehit ahte adposišuvnnaid sáhttet preposišuvdnan ja postposišuvdnan ovdanbuktit seammá dahje measta seammalágan mearkkašumiid, de jáhkkimis ii leat áibbas seammá geavahus. Soitet maid leat suopmanerohusat. Dán artihkkalis áigut geahččat dárkileappot mo dát njeallje adposišuvnna geavahuvvojit ja maddái guovllalit eará gielaide.

1.1 Oppalaš geahčastat

Nuppi kapihttalis geahččat mo davvisámegiela adposišuvnnat juohkásit preposišuvdnan, postposišuvdnan ja *ambiposišuvdnan* mat leat adposišuvnnat mat geavahuvvojit sihke preposišuvdnan ja postposišuvdnan (Hagège 2010: 114). Mii buohtastahttit davvisámegiela muhtun eará davviguovllu gielaiguin. Dán vuodul ovddidit golbma hypotesa. Vuosttaš hypotesa mielde lea suopmanerohus ambiposišuvnnaid geavahas, danne go davvisámegiela lea oktavuoha eará gielaiguin. Sáhtášii vuordit ahte oarjjabealde gos davvisámegiela lea eanemus oktavuoha dáro- ja ruotagielain, preposišuvnnat leat dábálaččabut go postposišuvnnat, ja de leat postposišuvnnat fas dábálaččabut guovlluin gos davvisámegiela lea eanemus oktavuoha suomagielain. Nubbi hypotesa lea ahte posišuvdna geavahuvvo earuhit mearkkašumiid. Goalmmát hypotesa lea ahte gielain main ambiposišuvnnat leat dábálaččabut, lea maiddá moalkasat vuogádat earuhit mearkkašumiid posišuvnna bokte.

Goalmmát kapihttalis čilget min materiála ja maiddá metoda mainna analyseret ambiposišuvnnaid juohkaseami ja daid mearkkašumiid. Njealját kapihttalis bidjat ovdan analysa das mo dát njeallje adposišuvnna geavahuvvojit pre- ja postposišuvdnan: *miehtá*, *čađa*, *rastá* ja *manjel*. Mii veardidit hypotesaid ja ovdanbuktit muhtun generaliseremiid ja teorehtalaš perspektiivaid.

2 Adposišuvnnat máilmmis ja Davviriikkain

Oažžun dihte stuorit perspektiivva, de geahččat adposišuvnnaid juohkaseami eanet gielain. Dás áigut erenoamážit geahččat muhtun davviguovlluid gielaid main lea oktavuoha sámegeaiguin: dárogiela, ruoššagiela ja suomagiela. Eanetloguid gielat váikkuhit sámegillii nugo eará gielaidege, muhto sámegeailla lea oalle erenoamáš dilis Eurohpás go lea guovllus gos fusionála indoeurohpálaš ja agglutinatiivvalaš urálalaš gielat váikkuhit sámegeailla morfologijii goabbat guvlui (Ylikoski 2009: 201–202).

Indoeurohpálaš gielain leat eanaš preposišuvnnat ja urálalaš gielain fas eanaš postposišuvnnat, ja dán dutkamis mii geahččat vejolaš guovttelágan váikkuhusa sámegeailla syntávssas maid. Dan dihte lea miellagiddevaš geahččat maiddá estegeailla, mii lea suoma-ugralaš giella sihke urálalaš ja indoeurohpálaš ránnjáiiguin. Maid Estlánda riikarájiid siskobealde leat indoeurohpálaš gielat váikkuhan, nugo ruoššagiella, duiskagiella ja ruotagiella.

Vaikko measta buot gielain leat adposišuvnnat, de eai leat lingvisttat geahččan adposišuvnnaid nu olu, eaige dárkilit guorahallan adposišuvnnaid typologalaš geahččanguovllus (Hagège 2010: 1–6, 334). Muhto posišuvdna ja sátneortnet korrelerejit. Tendeansa lea ahte SVO-gielain leat preposišuvnnat, ja SOV-gielain fas postposišuvnnat, muhto leat spiehkastagat, go gávdnojit SVO-gielat main leat postposišuvnnat (Grünthal 2003: 35–45; Hagège 2010: 110–114), ja lullisámegiella lea SOV-giella mas muhtun adposišuvnnat geavahuvvojit sihke pre- ja postposišuvnnaid (Bergsland 1994 (1982): 138).

2.1 Preposišuvnnat, postposišuvnnat ja ambiposišuvnnat

Mánnga gielas leat juogo postposišuvnnat dahje preposišuvnnat, vaikko dávjá leat moadde spiehkastaga. Ruoššagielas leat ovdamearkka dihte eanet go 150 preposišuvnna, muhto dušše okta postposišuvdna *nazad* 'dassái', ja ugralaš gielain fas leat dušše postposišuvnnat (Grünthal 2003: 45).

Typologalaččat leat unnán gielat mat viidát ja systemáhtalaččat atnet sihke pre- ja postposišuvnnaid (Hagège 2010: 116–124). Dárogillii sáhtta dadjat *reise over (hele) verden* ja *reise verden over* 'mátkkoštit miehtá máilmmi' – ja dán ákkastallat ambiposišuvnnaid, vaikko postposišuvdnageavahus lea oalle marginála. Ruoššagielas leat golbma ambiposišuvnna: *spustja* ja *pogodja* mat goappašagat mearkkašeaba 'mañnel' (vaikko preposišuvdna *posle* geavahuvvo ollu eambo dán mearkkašumis), ja *radi* 'dihte'. Duiskagielas leat eambo ambiposišuvnnat, nugo *ausgenommen* 'earret' ja *betreffend* 'hárrái'. Hagège (2010: 121–122) namuha moaddenuppelot dáhpáhusa, muhto mánnga dain eai leat šat geavahus dahje geavahus lea oalle marginála.

Suoma-ugralaš gielaid gaskkas dušše nuortamearasuopmelaš gielat (suomagiella ja esttegiella) ja sámegielat atnet sihke pre- ja postposišuvnnaid (Grünthal 2003: 45). Mo dát fenomena čuožžilii nuortamearasuopmelaš gielain ja sámegielain ii leat čielggas. Leat moadde hypotesa (mat eai dárbbas leat vuostálaga):

- a) suoma-ugralaš gielain lei álgoálggus SOV-ortnet, muhto mánnga giela leat rievdan SVO-giellan, sámegiella ja nuortamearasuopmelaš gielat rivde germánalaš ja skandinávalaš váikkuhusa geažil (Korhonen 1981: 342). Lullisámegiella lea velge čielga SOV-giella. Skandinávalaš gielat sáhttet maid muhtun muddui leat lasihan preposišuvnnaid geavahusa (Korhonen 1981: 343).

á) sámegiela preposišuvnnat soitet álgoálggus leamaš vearbba merrosat, omd. dákkár cealkagis go *beana manná čađa ealu* lea vejolaččat *čađa* leamaš vearbba mearus, ja *ealu* lea leamaš *čađa* dievasmahtti adverbiala (Korhonen 1981: 343).

Nickel ja Sammallahti (2011: 171–196) mielde leat davvisámegielas 28 ambiposišuvnna. Ambiposišuvnnaid gávnnaid maid nuortamearrasuopmelaš gielain, omd. suomagielas ja esttegielas. Tabeallas 1 mii buohtastahttit adposišuvnnaid juohkáseami dán golmma gielas (Nickel & Sammallahti 2011: 171–196; Grünthal 2003: 57; Karlsson 2008: 313–320). Grünthal vejolaččat váldá mielde eanet adposišuvnnaid, ja Karlsson unnit go su ulbmil lea čájehit adposišuvnnaid mat geavahuvvojit eanemusat suomagielas. Muhto dás mii vuosttažettiin beroštit proporšuvnnain, eatge absoluhta loguin. Tabealla 1 čájeha ahte sámegielas adno ollu stuorit oassi adposišuvnnain ambiposišuvdnan go suoma- ja esttegielas.

	Davvisámegiella		Suomagiella		Esttegiella	
Postposišuvnnat	96	75 %	52	76 %	135	74 %
Preposišuvnnat	4	3 %	7	10 %	29	16 %
Ambiposišuvnnat	28	22 %	9	13 %	19	10 %
Oktiibuot	128	100 %	68	100 %	183	100 %

Tabealla 1. Adposišuvnnaid buohtastahttin davvisáme-, suoma- ja esttegielas.

Korhonen mielde (gč. a-čuoggá bajábealde) sáhttet oktavuodát eará gielaiguin váikkuhan davvisámi ambiposišuvnnaid geavahusa juogo preposišuvdnan dahje postposišuvdnan. Mii hábmet hypotesa ná:

Hypotesa 1: Ambiposišuvnnat geavahuvvojit eanet preposišuvdnan doppe gos davvisámegielas lea oktavuodta dáro- ja ruotagielain, ja eanet postposišuvdnan suopmaniin main lea oktavuodta suomagielain.

2.2 Kásusgeavaheapmi

Adposišuvnnaid komplemeanttaid kásusgeavaheapmi lea davvisámegiela oktageardán, genetiiva geavahuvvo álo.¹ Muhto ii leat seammá álki eará sámegiela, omd. lullisámegiela komplemeanta sáhtta maiddá leat akkusatiiva dahje nominatiiva mánggaidlohku, erenoamážit go lea preposišuvnna komplemeanta (Bergsland 1994 (1982): 138). Ovdamearkka dihte ruoššagiela sáhttet buot guhtta kásusa geavahuvvot preposišuvnnaid oktavuodas. Postposišuvnna *nazad* komplemeanta galgá leat akkusatiivvas (Mathiassen 1996). Ambiposišuvnna stivrejit juogo akkusatiivva (*spustja* ja *pogodja*) dahje genetiivva (*radi*).

Suomagiela ja esttegiela lea kásusgeavaheapmi ambiposišuvnnaid oktavuodas čadnon posišuvnnaid: Dábálaččat lea tendeansa geavahit genetiivva postposišuvnnaiguin ja partitiivva preposišuvnnaiguin, muhto lea variašuvdna, ja dán guovtti giela muhtun adposišuvnnaid sáhttet stivret seammá kásusa goappaš posišuvnnaid. Ovdamearkka dihte suomagiela *yli* ja esttegiela *üle* 'badjel' stivrejit genetiivva goappaš posišuvnnaid, go fas suomagiela *pitkin* ja esttegiela *mööda* 'mielde' álo stivrejit partitiivva beroškeahhtá posišuvnnaid. Oppalaččat sáhtta dadjat ahte davvisámegiela lea dušše posišuvdna mii dahká formálalaš erohusa, ja nu lea posišuvdna čielgaseabbo ja deháleabbo davvisámegiela go suomagiela ja esttegiela.

2.3 Ambiposišuvnnaid mearkkašupmi

Buot giela eanaš adposišuvnnaid ovdanbuktet juogo báikki dahje áiggi dahje goappašagaid, vaikko muhtun adposišuvnnaid ovdanbuktet eará relašuvnnaid. Ruoššagiela eat gávna semantihkalaš erohusa go geavaha ambiposišuvnnaid pre- dahje postposišuvnnaid. Ruošša naššuvnnaid teakstačoakkáldagas² leat ráhkaduvvon diehtovuodut main leat cealkagat *spustja-*, *pogodja-* ja *radi-*ambiposišuvnnaiguin. Mánge iešvuoda leat annoterejuvvon, muhto áidna erohusat, mat leat statistihkalaččat mearkkašahttit leat dát: 1) *radi* milloseappot adno preposišuvnnaid dalle go substantiiva lea olmmoš, omd. *radi detej* [*radi* mánát. GEN] 'mánáid dihte', ja 2) abstrákta substantiivvat geavahuvvojit veháš dávjjibut postposišuvnnaid komplemeanttan, omd. *spravedlivosti radi* [vuoigatlašvuodda. GEN *radi*] 'vuoigatlašvuodda dihte'.³

1 Sáni *dassá/dassái* sulastahtá postposišuvnna nominatiivkomplemeanttain konstrukšuvnna *jahki dassái*, muhto árbevierru lea defineret sáni advearban (Nickel & Sammallahti 2011: 154).

2 *Национальный корпус русского языка* čujuhusas <<http://www.ruscorp.ru/>>.

3 Eanet dieđut ruošša teakstačoakkáldagas gávnojit čujuhusas <<http://giellatekno.uit.no/adp/>>.

Suomagielas leat čielga njuolgguslaš tendeanssat ambiposišuvnnaid hárrái (Huumo, prentekeahhtá): postposišuvnnaid válljejuvvojit go buktá ovdan jođu, ja preposišuvnnaid fas válljejuvvojit dávjjibut go ovdanbuktá áiggi dahje viidodaga. Ovdamearkka dihte lea *läpi* 'čáđa' postposišuvdna *metsän läpi* [vuovdi.GEN čáđa] go lea lihkađepmi, muhto preposišuvdnan muitala gos juoga gávdno, omd. *läpi metsän* [čáđa vuovdi.GEN], omd. ahte leat guobbarat miehtá vuovddi. Áiggi oktavuodas lea dávjjit preposišuvdnan: *läpi talven* [čáđa dálvi.GEN] (Lehismets 2011). Esttegiella sulastahtá suomagiela, muhto mearkkašumit eai juohkás seammá njuolgguslaš čat posišuvnna mielde. Vaikko leat seammá tendeanssat, de leat esttegielas eanet spiehkastagat: omd. lea dábálaččat geavahit *läbi* 'čáđa' postposišuvdnan go preposišuvdnan go ovdanbuktá áiggi: *päev läbi* [beaivi.NOM čáđa] 'olles beaivvi' (Erelt 2003: 117–118). Dál dutkojuvvo mo ambiposišuvnnaid juohkásit pre- ja postposišuvdnan nuortamearasuopmelaš gielain (Lehismets 2011; Grünthal 2003).

Sámegielas eat dieđe ollu dákkár erohusaid birra. Sámi adposišuvnnaid birra lea čállon viehka unnán (spiehkastagat leat Ylikoski 2006 ja Bartens 1974), ja ii leat čállojuvvo mihkkege mii čalmmustahtášii semanttalaš erohusaid pre- ja postposišuvdnageavahusas, earret Nielsen (1979 (1926–1929): 188–189). Son čállá ahte adposišuvnnaid, mas lea seammá mearkkašupmi preposišuvdnan ja postposišuvdnan, dávjá lea stuorit deaddu dalle go geavahuvvo preposišuvdnan.

Tendeansa orru leamen ahte ruoššagielas leat unnán ambiposišuvnnaid, ja posišuvdna ii geavahuvvo earuhit mearkkašumiid. Suomagielas ja esttegielas leat ambiposišuvnnaid, ja posišuvdna geavahuvvo earuhit mearkkašumiid.

Davvisámegielas leat vel eanet ambiposišuvnnaid, ja mii ovddidit guokte hypotesa:

Hypotesa 2: Ambiposišuvnnaid posišuvdna geavahuvvo earuhit mearkkašumiid davvisámegielas.

Hypotesa 3: Mađe eanet ambiposišuvnnaid gielas leat, dađe moalkasat lea vuogádat earuhit mearkkašumiid posišuvnna bokte.

Mii leat iskan hypotesaid guorahaladettiin njeallje ambiposišuvnna ja daid geavahusa.

3 Dutkanmateriála ja metoda

Dán kapihttalís muitalit manne välljiimet *miehtá*, *čáđa*, *rastá* ja *maññel* dán guorahallamii, makkár materiála leat geavahan ja makkár iešvuodaid leat geahččan. Mii čájehit ambiposišuvnnaid juohkáseami ja čilget radiála kategoriija profilerema, mii lea analysametoda mii geavahuvvo 4. kapihttalís. Buot statistihkaid leat rehkenastán R-prográmmain, man leat bidjan oktan materiálain ja prográmma čilgehusain neahttasiidui <<http://giellatekno.uit.no/adp/>> vai lohkki ieš sáhtta geahččat cealkagiid ja vejolaččat iskat eará analysa go dan maid mii buktit ovdan dás.

3.1 Ambiposišuvnnaid välljen

Dehálaš lei välljet ambiposišuvnnaid mat leat dan mađe dávjá goappaš posišuvnnain ahte oazžut doarvái ovdamearkkaid dahkat analysa. Mihttomearrin lei välljet ambiposišuvnnaid mat ovddastit mearkkašumiid ja iešvuodaid maid mii diehtit leat relevántta suomagielas (ja esttegielas), vai sáhttit buohtastahttit gielaide. Danne go Huumo čalmmustahtta suomagiela adposišuvnnaid mat ovdanbuktet bálgá, de leat váldán mielde dákkár adposišuvnnaid (golbma dán njealji adposišuvnnas sáhttet ovdanbuktit bálgá). Danne go báiki ja áigi leat adposišuvnnaid dehálemos mearkkašumit, de leat välljen guokte ambiposišuvnna mat ovdanbuktet sihke báikki ja áiggi (*miehtá* ja *čáđa*), ja guokte mat ovdanbuktet dušše nuppi: nuppis leat dušše báikemearkkašumit (*rastá*) ja nuppis leat dušše áigemearkkašumit (*maññel*). Dát guokte adposišuvnna doibmet dárkkistussan vuosttaš guovtti ektui mat molsašuddet báikki ja áiggi gaskka. Dasa lassin háliideimmet guorahallat ambiposišuvnna mii vástida ruoššagiela *spustja*-ambiposišuvnna (*maññel*).

3.2 Materiála

Mii leat geavahan čáppagirjjálašvuoda teavsttaid ja aviisateavsttaid dutkanmateriálan. Čáppagirjjálašvuoda teavsttat bohtet golmma guovllus: Lulli-Romssas ja Čohkkirasas (oarjeguovllus), Guovdageainnu suohkanis (guovddášguovllus) ja Suoma beale Deatnogáttis (nuortaguovllus). Oarjeguovlu ovddasta guovllu gos sámegeiella lea unnitlogu giellan, ja gos sáhtta jáhkkit ahte dárogeiella ja ruotagiella váikkuhit ambiposišuvnnaid geavahussii. Guovddášguovlu ovddasta guovllu gos sámegeiella lea váldogiellan servodagas. Dárogeiella ii dáidde seammá

garrasit váikkuhit ambiposišuvnnaid geavahussii dáppe, go dat ii leat nu stuora oassi olbmuid árgabeaieallimis. Tendeansat mat bohtet ovdan guovddášguovllu čáppagirjjálašvuodas sáhttet dasto maiddái čájehit giela iežas tendeanssaid. Seammás guovddášguovllus ii leat suomagiella muddeme dárogieala váikkuhusaid iige giela iežas tendeanssaid. Nuortaguovlu ovddasta guovllu gos dárogiealla ii váikkut ambiposišuvnnaid geavahussii ollenge, muhto gos suomagiella vejolaččat mudde giela tendeanssa geavahit eambo preposišuvnnaid go postposišuvnnaid.

Čáppagirjjálašvuoda ja aviisačállošiid erohusat sáhttet maid čájehit skandináválaš gielaid váikkuhusa. Aviisačállošat leat eanas čállojuvvon Norgga bealde, ja leat mángii čállojuvvon dárogiel ođasáššiid vuodul. Čállošat galget oanehaččat čilget dáhphusaid ja dain lea dávjá čavga áigemearri, ja journalisttain ii leat álo dilli iige sadji válljedit sáme giela iežas dadjanvugiid. Čáppagirjjálašvuoda čáliin lea buoret áigi hutkat vuogas dajaldagaid ja stoahkat gielain, ja sii sáhttet eambo saji geavahit govvidit áššiid.

Danne go lea váttis gávdnat doarvái čáppagirjjálašvuoda teavsttaid, de leat maiddái váldán mielde muitalanteavsttaid nugo Johan Turi (1987 (1910)) *Muitalus sámiiid birra*.

Čáppagirjjálašvuoda teavsttaide leat vel lasihan Ođđa testameantta (OT), mii ii leat dábálaš jorgalus, go lea jorgaluvvon mángga vuodđoteavsttas. Teaksta lea miellagiddevaš danne go lea dárkilis joavkobarggu boadus, ja bargu lea leamaš viggamuš bisuhit dahje oččodit davvisáme giela oktilažžan golmma riikkas (Magga 2004: 52). Dainna lágiin teaksta muhtun muddui ovddasta standárdasáme giela.

Muhtun čáppagirjjálašvuoda teavsttat ledje digitála hámis, eará teavsttain leat manuálalaččat čoaggán cealkagiid namuhuvvon adposišuvnnaiguin. Mii gávnaimet 652 cealkaga maid leat annoteren, ja analysa leat geavahan árvvoštallat buot golbma hypotesa.

Aviisačoakkáldagas leat teavsttat *Min Áigi-*, *Áššu-* ja *Ávvir-*aviissain áigodagas 1997–2011, oktiibuot 10 miljovna sáni. Teavsttat leat digitála hámis⁴, ja mii gávnaimet 7496 cealkaga dainna njeljiin adposišuvnnaiguin. Buot cealkagat leat mielde go mii árvvoštallat vuosttaš hypotesa, mo adposišuvnnaid juohkásit posišuvnna ektui. Oasi cealkagiin mii leat manuálalaččat analyseren mearkkašumi dáfus vai sáhttit árvvoštallat nuppi ja goalmát hypotesa. Aviisateavsttain leat annoteren unnimusat 100 cealkaga juohke ambiposišuvnnaiguin goappáge posišuvnnaid – oktii-

4 Sámedikki teakstačoakkáldagas man Romssa universitehta Divvun-joavku hálddaša. Maiddái oasi čáppagirjjálašvuoda teavsttain gávnaimet das.

buot 901 cealkaga. Tabealla 2 čájeha cealkagiid iešguđet ambiposišuvnna ja dan posišuvnna mielde.

Ambiposišuvdna	Domeana	Preposišuvdnan (cealkagiid logut aviissain + čáppa- girjjálašvuodas)	Postposišuvdnan (cealkagiid logut aviissain + čáppa- girjjálašvuodas)
<i>miehtá</i>	áigi + báiki	133 + 72	100 + 25
<i>čađa</i>	áigi + báiki	102 + 34	158 + 99
<i>rastá</i>	báiki	101 + 37	100 + 56
<i>maŋŋel</i>	áigi	107 + 88	100 + 243
oktiibuot		674	881

Tabealla 2. Materiála maid leat viežžan teakstačoakkáldagain (oktiibuot 1553 cealkaga). Moatti cealkagis leat guokte adposišuvdnagihpu.

Mii leat merkon buot cealkagiidda dákkár iešvuodaid: mearkkašumi, komplemeantta ja posišuvnna finihitta vearbba ektui. Dasa lassin leat dihto adposišuvnnaide lasihan eará iešvuodaid maid mii čilget 4. kapihttalas. Annoterejuvvon mearkkašumit leat:

JOHTU⁵: Juoga johtá báikkis báikái, sáhtá maid leat metaforalaš dahje fiktiivva johtu.

- (1) *Nu guhká go Guovdageainnu eatnu ii dulvva, de lea álki beassat rastá eanu.* (AVIISAČ)
- (2) *Gáivuonas mannet njeallje linjjá čađa gieldda.* (AVIISAČ)

VIIDODAT: Sáhtá maid leat abstrákta.

- (3) *Dát váttisvuohta lea miehtá máilmmi.* (AVIISAČ)
- (4) *Ulbmilin ođđa fágain lea ahte dat galgá leat rabas, oahpahit ohppiid dohkkehit ja gulahallat osku- ja eallinoaidnorájiid rastá.* (AVIISAČ)

5 Tearbma lea váldon Helanderis (2001).

MEARREBÁIKI: Dušše bálgá loahppageažis lea sáhka.

- (5) *Rasmussen lohká sin áinnas viiddidit barggu rájá rastá.* (AVIISAČ)

ÁIGI: Sáhtta maid muitalit makkár ortnega mielde juoga bohtá.

- (6) *Guovža oadđá dálvvi miehtá.* (AVIISAČ)
 (7) *Lea Arild Hellesøy, Kárášjogas eret gii doallá sártni, ja manjel girku lea girkogáffe.* (AVIISAČ)

GASKAOAPMI:

- (8) *Girji sáhtát dingot Davvi Girji o.s. čađa, dahje fitnat Finnmark Kontor-service rámbuvrras Guovdageainnus.* (AVIISAČ)

Mii mearkkuimet maid muhtun metaforalaš, metonymalaš ja fiktiivá mearkkašumiid, muhto ledje nu unnán dáhpáhusat ahte eat sáhtán geahččat daid statistihkalaččat, ja danne leat bidjan daid oktii váldomearkkašumiiguin.

3.3 Radiála kategoriijaid profileren

Radiála kategoriija lea guovddáš doaba kognitiiva lingvistihkas (Lakoff 1987; Taylor 2003; Langacker 2008). Radiála kategoriija geavahuvvo modelleret polysemijá, go sánis dahje eará lingvisttalaš ovttagas leat mánga mearkkašumi. Jurdda lea ahte mearkkašumiin lea oktavuohá nubbi nubbái ja ovttagas dat dahket fierpmádaga. Ovdamearkka dihte ovdanbuktá *čađa* sihke JOĐU, VIIDODAGA, ÁIGGI ja GASKAOAMI. JOHTU dáhpáhuvá bálgá mielde, VIIDODAHKAN lea bálggis jođu haga, dušše sajádat. Dán ládje lea oktavuohá JOĐU ja VIIDODAGA gaskkas.

Gielas geavahit dávjá báikedoahpágiid ipmirdit ja ovdanbuktit áiggi. Áiggi lea oktavuohá sihke JOHTUI ja VIIDODAHKII danne go mii sáhttit dulkot áiggi metaforalaš báikin man *čađa* mii johtit, ja mii sáhttit maid dulkot áigodaga metaforalaš sajádahkan. GASKAOAMIS lea seammasullasaš oktavuohá sihke JOHTUI ja VIIDODAHKII, muhto eará domeana (ulbmil). Sihke ÁIGI ja GASKAOAPMI leat báikemearkkašumiid (JOĐU ja VIIDODAGA) metaforalaš viiddideamit. MEARREBÁIKKI mearkkašumis lea oktavuohá sihke JOHTUI ja VIIDODAHKII,

danne go čujuha dušše bálgá loahppageahčái. Mearkkašumiid fierpmádat gohčoduvvo radiála kategoriijan.

Lingvisttalaš profileren lea okta mánngga kvantitatiiva metodas go gielas áigu guorahallat oktavuoda hámi, mearkkašumi ja juohkáseami gaskkas. *Behavioral profiling* dahjege meannoprofileren (Divjak & Gries 2006; Gries & Divjak 2009) giedáhallá eanet iešvuodaid, ja eará profilerentiipat čalmmustahttet garraseappot dihto relevánta iešvuodaid, omd. semánttalaš profilerema (Janda & Ljashvskaya, boahtime), konstrukšuvdnaprofilerema (Janda & Solovyev 2009), ja radiála kategoriija -profilerema (Neset ja earát 2011; Janda ja earát, boahtime).

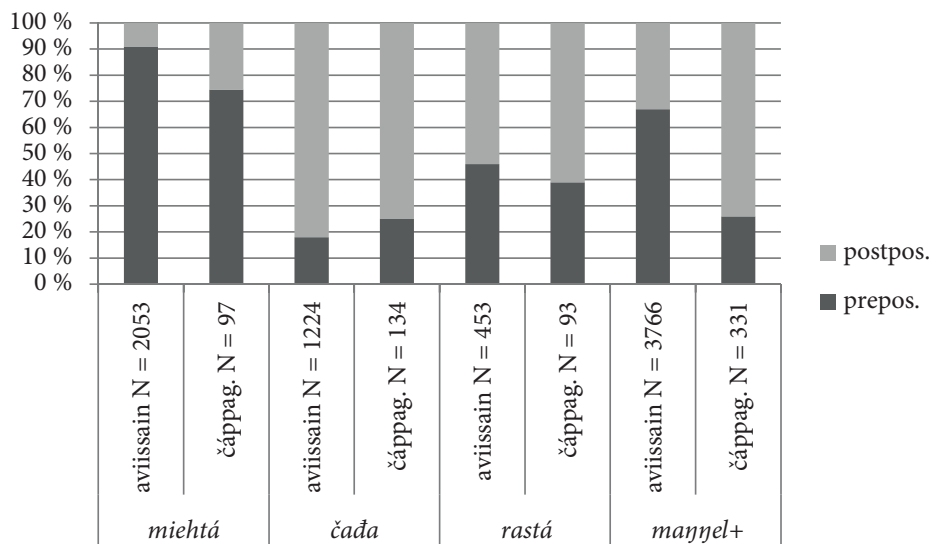
Radiála kategoriijaid profileren lea vejolaš go gávdno oktasaš radiála kategoriija. Omd. *čáđa*-sánis leat seammá radiála kategoriijat sihke preposišuvdnan ja postposišuvdnan, danne go *čáđa* ovdanbuktá sihke JOĐU, VIIDODAGA, ÁIGGI ja GASKAOAMI goappaš posišuvnnain. Muhto mearkkašumiid juohkáseapmi ii leat seammá. Postposišuvdnii lea dávjjibut čadnon JOHTU, ja preposišuvdnii fas ÁIGI. Juohkáseapmi ii leat seammá aviisačoakkáldagas go čáppagirjjálašvuodas. Analysas suokkardit dárkileappot dáid erohusaid.

4 Njealji adposišuvnna analysa

Mii analyseret materiálaid dan golmma hypotesa ektui maid leat evttohan 2. kapihttalas. Dieđut dorjot buot golbma hypotesa. Dasa lassin gávdnat erohusaid mearkkašumiid juohkásemiin aviisateavsttaid ja čáppagirjjálašvuoda gaskkas.

4.1 Adposišuvnnaid juohkáseapmi guovllu ja šánra ektui

Dán kapihttalas geahččat dárkileappot vuosttaš hypotesa: Ambiposišuvnnat geavahuvvojit eanet preposišuvdnan doppe gos davvisámegielas lea oktavuoha dáro- ja ruotagielain, ja eanet postposišuvdnan suomaniin main lea oktavuoha suomagielain.

Govus 1. Njeallje ambiposišuvnna posišuvnna mielde aviisačoakkáldagas ja čáppagirjjálašvuodas.

Govus 1 čájeha ambiposišuvnnaid posišuvnnaid guovtti šáŋras, aviissain ja čáppagirjjálašvuodas. Aviisačoakkáldaga leat analyseren Romssa universitehta analysáhtoriin (gč. Antonsen & Trosterud 2010).⁶ Mii oaidnit ahte golmma ambiposišuvnna leat seammalágan tendeanssat dan guovtti šáŋras: *miehtá* lea dávjjit preposišuvdna (tendeansa lea čielgaseabbo aviissain), *čađa* lea dávjjit postposišuvdna, ja *rastá* lea measta dássedeattus, muhto geavahuvvo binnáš eanet postposišuvdnan – tendeansa lea čielgaseabbo čáppagirjjálašvuodas.

maŋnel+ fáttmasta sihke hámiid *maŋnel*, *maŋnil*, *mannjil* (oarjjabeale variánttaid) ja *maŋná* (nuorttabeale variántta). Ja dás oaidnit čielga erohusa, go *maŋnel+* lea dávjjibut preposišuvdnan aviissain ja postposišuvdnan čáppagirjjálašvuodas. Dát erohus lea statistihkalaččat mearkkašahti.⁷

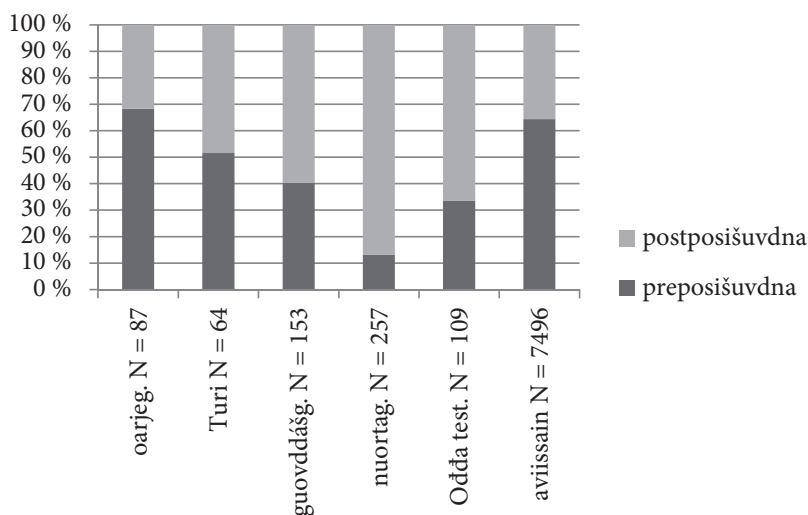
Jus adposišuvnna *maŋnel+* geahččat dárkileappot aviisateavsttain, de oaidnit ahte oarjjabeale variánttat állanit vel čielgaseappot preposišuvdnan: 75,4 % preposišuvdnan ja 24,6 % postposišuvdnan (N = 2167), muhto nuortta-

6 Dušše *rastá*-logut leat dárkilat. Mii leat árvoštallan eará loguid luohtehttivuoda, ja govus 1 čájeha juohke adposišuvdnii unnimus erohusaid Pr ja Po gaskkas. Erohusat dáidet leat stuoribut go čájehuvvon. Gč. luohtehttivuodas detáljjaid čujuhusas <<http://giellatekno.uit.no/adp/disamb.html>>.

7 χ^2 -teasta= 239,4981, df = 1, p-árvu < 2,2e-16, Cramera V beaktosturrodas = 0,24.

beale variántta govva ii leat seammá čielggas: 56,4 % preposišuvdnan ja 43,7 % postposišuvdnan (N = 1599). Čáppagirjjálašvuodas oarjjabeale variánttain leat 61,2 % preposišuvdnan ja 38,8 % postposišuvdnan (N = 139), ja nuorttabeale variánttas leat dušše 2,9 % preposišuvdnan ja 97,1 % postposišuvdnan (N = 207).

Danne go logut *manjel/manjil/mannjil* vs. *manjá* čájehit sihke guovlo- ja šánraerohusa, de lea lunddolaš geahččat dáid fáktoriid dárkileappot. Govvosis 2 buohtastahttit buot njealji ambiposišuvnna juohkáseami posišuvnna mielde: aviisateavsttain, Ođđa testameanttas ja čáppagirjjálašvuodas maid leat juohkán golbman geográfalaš guovllun. Danne go Turi riegádii guovddášguovllus, muhto fárrii oarjeguvlui, de leat giedahallan su teavstta sierra.

Govv. 2. Njeallje ambiposišuvnna posišuvnna mielde golmma geográfalaš guovllus, Ođđa testameanttas, Johan Turi girjjis *Muitalus sámiiid birra* ja aviisačoakkáldagas.

Leat čielgasit ollu eanet preposišuvnnat go postposišuvnnat oarjeguovllus, ja nuortaguovllus lea fas nuppe ládje – doppe leat 88 % postposišuvnnat. Guovddášguovlu lea gaskadilis, veháš eanet postposišuvnnat go preposišuvnnat. Dát erohusat leat statistihkalaččat hui mearkkašahhtit.⁸ Johan Turi giella orru leamen dán oktavuodas oarjeguovllu ja guovddášguovllu gielaid gaskkas.

Dát boadus nanne vuosttaš hypotesa, ja čájeha ahte leat eanaš preposišuvnnat guovllus gos dáro- ja ruotagiella váikkuhit, ja eanaš postposišuvnnat guovllus gos suomagiella váikkuha. Dasa lassin oaidnit ahte aviissaid ambiposišuvdnageavahus

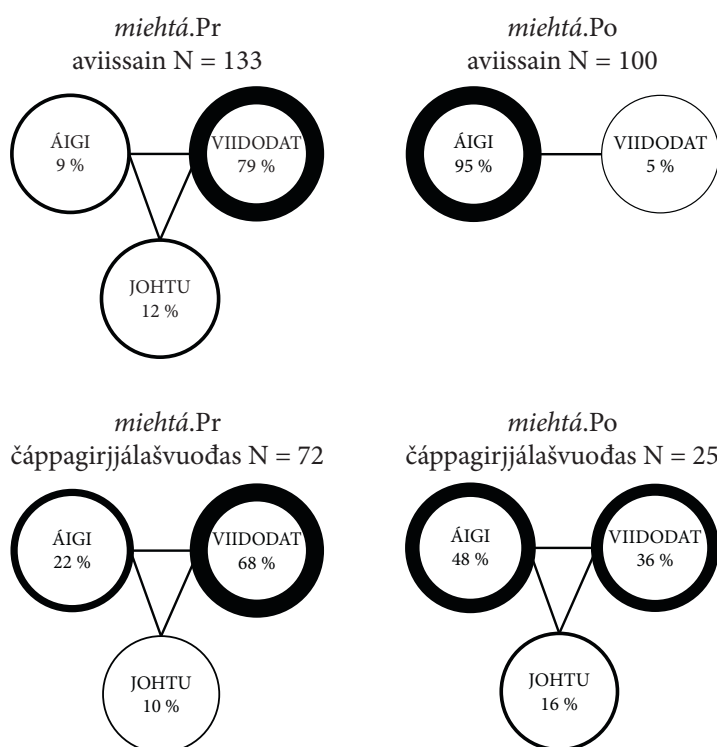
⁸ χ^2 -testa = 118,5, df = 2, p-árvu < 2,2e-16, Cramera V beaktosturrodat = 0,49.

sulastahtta eanemusat oarjeguovllu čáppagirjjálašvuoda, ja Ođđa testameantta geavahus lea guovddášguovllu ja nuortaguovllu girjjálašvuoda gaskkas.

4.2 Adposišuvnnaid juohkáseapmi mearkkašumi ektui

Dán kapihttalis geahččat dárkileappot nuppi hypotesa: posišuvdna geavahuvvo earuhit ambiposišuvnnaid mearkkašumiid. Mii geavahit radiála kategorija metoda guorahallat erohusaid. Go ii sáhte rehkenastit statistihkalaš mearkkašahttivuoda unna loguiguin, de eat leat váldán mielde VIIDODAGA *čáda*-analysis, eatge MEARREBÁIKKI *rastá*-analysis. Mii gieđahallat juohke ambiposišuvnna sierra.

4.2.1 *miehtá*

Govus 3. Adposišuvnna *miehtá* radiála kategorija aviissain ja čáppagirjjálašvuodas.

miehtá govvida prototyhpalaččat báikeoktavuoda komplemeanttaide main leat guokte dimenšuvnna. *miehtá* radiála kategorijas leat golbma mearkkašumi ja daid oktavuodát nubbi nubái leat JOHTU, VIIDODAT, mii lea dego stahtalaš johtu danne go lea gaska dahje viidodat maid johtu sáhtášii gokčat, ja ÁIGI, mii lea VIIDODAGA metaforalaš viiddideapmi. *miehtá* lea min guorahallamis áidna ambiposišuvdna mii dávjjimusat lea preposišuvdna sihke aviisa- ja čáppagirjjálašvuođateavsttain.

Radiála kategoriija profilerema bokte buohtastahttit dan golmma mearkkašumi relatiiva gávdnosiid sihke posišuvnna ja šánra ektui (govvosis 3), ja das boahá ovdan ahte aviissain *miehtá*.Po dávjjimusat ovdanbukta ÁIGGI. *miehtá*.Pr lea dávjjimusat VIIDODAT, muhto sáhtta maid ovdanbuktit JOĐU.

Mearkka-šupmi	<i>miehtá</i> .Pr (211 substantiivva)	<i>miehtá</i> .Po (127 substantiivva)
ÁIGI	jagiáigi (13), <i>áigi</i> (4), <i>jahki mánnu</i> (2), <i>vahkku</i> , <i>vahkko-loahppa</i> (2) <i>beaivi</i> (2), <i>idja</i> (2), <i>gaska</i>	jagiáigi (54) <i>borgemánnu</i> , <i>vahkku</i> beaivi (42), <i>idja</i> (11)
BÁIKI	riika (67), <i>máilbmi</i> (27) luondduguovlu (18), <i>jávri</i> (2) báiki/ <i>hálddahaslaš guovlu</i> (54) <i>šillju</i> (2), <i>áideguorat</i> , <i>gaska</i> , <i>gárdi latnja</i> (2), <i>viessu</i> , <i>láhtti</i> (3), <i>beavdi</i>	riika (2) luondduguovlu (6), <i>jávri</i> (6) <i>guovllut</i> <i>šillju</i> , <i>turistabálggis</i>
EARÁ	<i>gorut</i> , <i>čielgi</i> , <i>sámeservodat</i>	<i>gorut</i>

Tabealla 3. Adposišuvnna *miehtá* substantiivakomplemeanttat. Kategorijat leat čállojuvvon dábbálaš bustávaiguin. Substantiivalisttut gávdnojit čujuhusas <<http://giellatekno.uit.no/adp/>>.

Tabeallas 3 leat substantiivvat mat geavahuvvojit komplemeantan. Substantiivvaid leat juohkán kategoriijaide, omd. latnja-kategorijas leat sánit *stuoralatnja* ja *sála*, ja idja-kategorijas leat *idja* ja *ijat*. Lohku muitala galli dáhpáhusas lea sáhka. *miehtá* komplemeantan leat eanaš stuorra oasis jagis dahje jándoris: *geassi*, *dálvi*, *beaivi* ja *idja*. Sihke JOHTUI ja VIIDODAHKII gullet preposišuvnna komplemeantan báikkit main leat guokte dimenšuvnna, muhto leat maid guokte komplemeantta main lea dušše okta dimenšuvdna: *áideguorat*, *turistabálggis*.

Tabealla čájeha ahte *miehtá*.Pr komplemeantan hui dávjá leat stuora guovllut nugo riikkat ja máilbmi ja čeahkkebáikkit, ja *miehtá*.Po komplemeantan leat eanaš

unnit guovllut, nugo *jeaggi ja jávri*. Dajaldagat *miehtá máilmmi* ja *miehtá riikka/Norgga* jnv. dahket stuora oasi *miehtá*. Pr cealkagiin, manit dajaldat lea measta dušše aviissain.

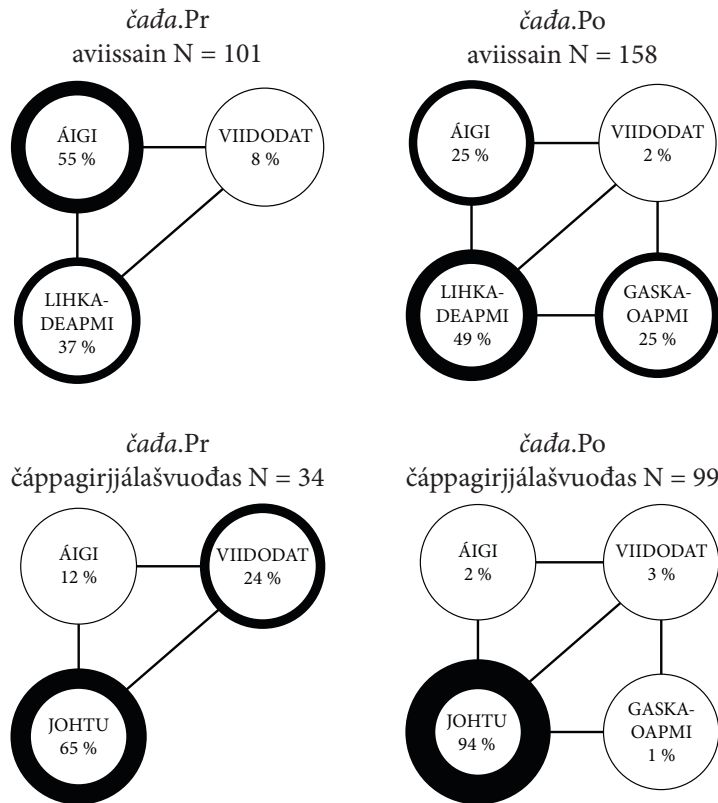
Nickel ja Sammallahti (2011: 188) čálliba ahte *miehtá* geavahuvvo dušše preposišuvdnan báikki birra, muhto Nielsena (1979 (1932–1962) s.v.) mielde sáhtta geavahit *miehtá*. Po maid báikemearkkašumis. Son čállá ahte *miehtá* preposišuvdnan deattuha ahte guoská olles guvlui/báikái. Min materiálas leat 18 *miehtá*. Po báikki birra, ja dalle komplemeantan leat unnit luondduguovllut.

Čalbmáičuohcci lea ahte aviissain olles 46 % *miehtá*-mearkkašumiin lea ÁIGI, muhto čáppagirjjálašvuodas dušše 27 %. Dát čujuha dan guvlui ahte čáppagirjjálašvuodas leat dávjjibut eará vuogit buktit ovdan man guhká juoga bistá. Sáme-gielas lea vejolaš ovdanbuktit *miehtá* ÁIGI mearkkašumi dušše nomeniin akkusa-tiiva-hámis. Čáppagirjjálašvuodas geavahuvvo dat vuohki, nugo čuovvovaš ovdamearkkain *dálvvi* ja *giđa*:

- (9) *Das lei juo Miggal-Niillas joavkkuinis orrume, ja mii oruimet dálvvi das goappašat joavkkut ovttá sajis Ovlá viesus.* (NMS: 22)
- (10) *Go boazu guohtu jekkiid ja eatnama dálvvi ja giđa, de dakko šaddet hui bures luopmánat ja suoinnit maid.* (NMS: 25)

Aviisačállosat leat muhtumin čállojuvvon dárogiel odasteavsttaid vuodul, ja dan dihte sáhttáge leat lunddolaš čállái ádestallat dárogiela gihpuid, nu ahte *hele vinteren* šaddá *dálvvi miehtá* dahje *miehtá dálvvi* dan sajis go *dálvvi*. Gihpuin lea seammá semánttalaš struktuvra: kvantifikáhtor ja šládja. Dat čilgešii manne lea nu stuora erohus aviisačállosiid ja čáppagirjjálašvuoda gaskkas go *miehtá* geavahuvvo ÁIGI-mearkkašumiin.

4.2.2 čađa

Govus 4. Adposišuvnna čađa radiála kategoriija aviissain ja čáppagirjjálašvuodas.

čađa radiála kategoriija sulastahtá hui ollu miehtá-kategoriija, muhto komplemeanttas leat golbma dimenšuvnna. čađa-sátnái leat čadnon njeallje mearkkašumi, ja dain gullet golbma maiddái miehtá-kategoriijii: JOHTU, VIIDODAT ja ÁIGI. Daidda lassin lea GASKAOAPMI, mii lea kategoriija metaforalaš viiddideapmi. Govus 4 buohtastahtá dan njealji mearkkašumi geavahusa preposišuvdnan ja postposišuvdnan sihke aviissain ja čáppagirjjálašvuodas.

Čáppagirjjálašvuodas JOHTU lea stuorimus domeana preposišuvdnan, ja vel eanet postposišuvdnan. Dasa lassin gávnnaimet ovttá ovdamearkka GASKAOAPMIN. Muhto aviisateavsttat addet eará gova go preposišuvnnaid komplemeanttat dávjjimusat govvidit ÁIGGI. Dávjodathierarkiija lea dákkár: ÁIGI > JOHTU > VIIDODAT.

Postposišuvnnaid komplemeanttaid dávjodathierarkijja fas lea dákkár: JOHTU > GASKAOAPMI > ÁIGI.

Mearkka-šupmi	čáđa.Pr (133 substantiivva)	čáđa.Po (256 substantiivva)
ÁIGI	<i>gaska</i> (31) <i>áigi</i> (24), <i>áiggit</i> (3) <i>bottut, idja</i>	<i>áigi</i> (4), <i>áiggit</i> (23) <i>buolvvat</i> (4), <i>jahki, jagit</i>
HEHTTEHUS	<i>geardi</i> (9) <i>áidi, suodjalus</i> (2) <i>vuovdi</i> (6), <i>eallu</i> (2)	<i>geardi</i> (5) <i>áidi</i> (2) <i>vuovdi</i> (21), <i>šattut</i> (2)
RABAS BÁIKI	<i>riika</i> (4) <i>báiki/guovlu</i> (4) <i>luondduguovlu</i> (11) <i>vuotnabahta, goahti</i>	<i>riika</i> (10) <i>báiki/guovlu</i> (35) <i>mearra</i> (2) <i>gárdi</i> (3), <i>feaskkir</i> (3), <i>goahti</i> <i>goavki</i> (14)
ABSTRÁKTA	<i>váivi</i> (4) <i>gulaskuddan</i>	<i>váivi</i> (20), <i>dovdu</i> (2) <i>lágideapmi</i> (4), <i>bargu</i> (11) <i>positiivvalaš fápmu</i> (2), <i>riggodagat</i> <i>eallin, niehku</i> (3) <i>proseassa</i> (2), <i>media</i> (4), <i>ortnet</i> (12)
EARÁ	<i>dálki</i> (2) <i>gorut/gorutoassi</i> (18) <i>guovttis</i> <i>vuodđu, filbma</i> (2) <i>diggevuogádat, sreanngat</i> (2)	<i>dálki</i> (14) <i>gorut/gorutoassi</i> (5), <i>siellu</i> <i>organisašuvdna</i> (17) <i>bihtát, oasit, girji</i> (3), <i>jietna</i> (2) <i>dolla</i> (3), <i>áibmu/balva/albmi</i> (7) <i>joavku</i> (2), <i>reaidu</i> (7)

Tabella 4. Adposišuvnna čáđa substantiivakomplemeanttat. Kategorijat leat čállojuvvon dábálaš bustávaiguin. Substantiivalisttut gávdnojit čujuhusas <<http://giellatekno.uit.no/adp/>>.

Tabella 4 čájeha makkár substantiivvat leat geavahuvvon komplemeantan. JOHTU manná dávjá čáđa komplemeantta mii sáhtta hehttet JOĐU, ja lea milloseappot čáđa.Pr go komplemeanta lea geardi, nugo *seaidni* ja *duollji*, ja erenoamážit go JOHTU vahágahtta komplemeantta, omd. *čáđa gieđa mannet báníit* (JT: 83) ja *čáđa náhki báhčán* (NMS: 24). *čáđa.Pr* geavahuvvo maiddái go dovdu manná gorut-osiid čáđa: *sivvu, dávttit* ja *raddi*.

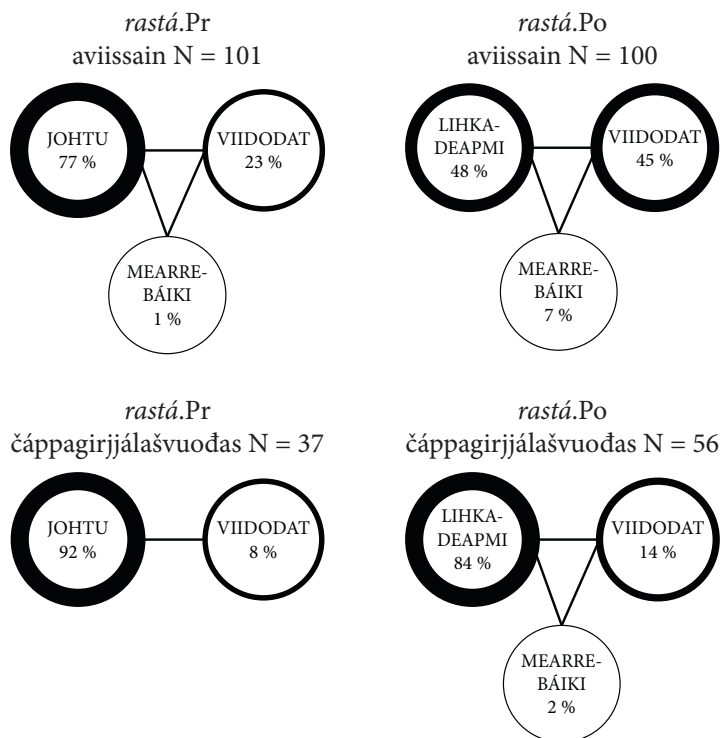
Jus hehttehus ii gula geardi-kategorijii, de geavahuvvo maid *čađa*.Po: *vuovdi*, *rohtu*. Go johtu manná rabas báikkiid (riika, *gárdi*) *čađa*, dalle *čađa* dávjá lea postposišuvdna, erenoamážit dalle go komplemeanttas lea goavki: *glássaráigi*, *bohcci* ja *uksa*. Postposišuvnnaide gullá maid dávjjibut metaforalaš geavahus ja komplemeantan leat dalle váttisvuodát: *váivi*, *ballu* ja *roassu*. Aviisateavsttain postposišuvnnaide gullet maid GASKAOAMIT, nugo barggut, reaiddut, háldda-huslaš ortnegat ja organisašuvnnat.

ÁIGI-domeanas aviisateavsttain lea preposišuvnnaid komplemeanta dávjá *gaska*, miellagiddevaš komplemeanta, mii čujuha sihke báikái ja áigái. Aviisateavsttain lea dán domeanas čielga tendeansa dasa ahte *čađa*.Po komplemeanta lea mánggaidlogus: *áiggiid ~ jagiid ~ buolvvaid čađa*.

Nielsena (1979 (1932–1962) s.v.) mielde geavahuvvo *čađa* preposišuvdnan ÁIGI-domeanas go háliida deattuhit ahte juoga manná njuolgga *čađa*, dahje *čađa* olles áiggi. Min materiála vuodul sáhtá dadjat ahte ÁIGI-domeanas *čađa*.Po geavahuvvo erenoamážit go komplemeanta lea mánggaidlogus deattuhan dihte ahte lea sáhka guhkes áiggis.

Čáppagirjjálašvuoda teavsttain geavahit earálágan vugiid ovdanbuktit guhkit áigodagaid go *čađa*-ambiposišuvnna, omd. dajaldagain *buolvvas bulvii*:

- (11) *Bearraša ja soga opmodat ii ožžon gehppesmielalaš náitosiiguin loktojuvvot, muhto galggai baicce laskat buolvvas bulvii.* (JÁV1: 168)

4.2.3 *rastá*Govus 5. Adposišuvnna *rastá* radiála kategoriija aviissain ja čáppagirjjálašvuodas.

rastá govvida báikeoktavuođa ja komplemanttas lea dábálaččat dušše okta dimenšuvdna, dávjjimusat lea johka dahje ráđji. Radiála kategoriijas leat JOHTU ja VIIDODAT, ja ÁIGI ii gávdno. Dasa lassin lea metonymalaš viidodat mii čujuha dušše JOĐU dahje VIIDODAGA loahppageahčái. Mii gohčodit dan MEARREBÁIKIN ja dávjjimusat dat lea nuppi beal joga dahje ráji. Govvosis 5 leat analyseren *rastá* radiála kategoriija profileremiin. Aviissain govvidit preposišuvnnaid komplemanttat dávjjibut JOĐU go VIIDODAGA, ja postposišuvnnaid komplemanttat govvidit seammá dávjá JOĐU ja VIIDODAGA.

Mearkkašupmi	<i>rastá.Pr</i> (137 substantiivva)	<i>rastá.Po</i> (163 substantiivva)
BÁIKI:	mearra (24), jávri (10)	mearra (16), jávri (12)
2 DIMENŠUVNNA	luondduguovlu (6)	luondduguovlu (22), <i>Ruonáeana</i> (2)
	šillju (2)	šillju (3)
	albmi (2)	<i>lohpoláhtti</i> ⁹ , <i>sadji</i>
BÁIKI:	geaidnu (29)	geaidnu (7)
1 DIMENŠUVDNA	johka (36), šaldi (2)	johka (39), <i>šaldi</i> (6)
	rádji (24)	rádji (47)
		<i>plánku</i> , <i>gurra</i> (2)
ABSTRÁKTA	<i>oskkurájit</i> , <i>suorgerájit</i>	<i>osku- ja eallinoaidnorájit</i> <i>sojut</i> (2), <i>ealáhusat</i>

Tabealla 5. Adposišuvnna *rastá* substantiivakomplemeanttat. Go lea dábálaš bustávat, de leat substantiivvat juhkkovuvvon kategorijjaid. Substantiivalisttut gávdnojit čujuhusas <<http://giellatekno.uit.no/adp/>>.

Tabealla 5 čájeha makkár substantiivvat leat geavahuvvon komplemeantan. Komplemeantan leat erenoamážit *johka*, *nuorri* ja *mearra* ja eará čáhcádagat, muhto maid *rádji*, *luodda* ja *geaidnu*. Dábálaš komplemeanta lea šaldi, ja vaikko olmmoš rievtti mielde *vázzá šaldi mielde*, de šaldi manná *joga rastá*. Guokte dimenšuvnna leat maiddá vejolaččat goappaš posišuvnnain, nugo *Ruonáeana* ja *Suopma*. MEARREBÁIKI lea vejolaš goappaš posišuvnnain, ja buot ovdamearkkain lea *rádji* ~ *rádjá* – juoga dáhpáhuvvá dahje gávdno nuppe beal ráji.

Tabeallas boahtá ovdan ahte geainnu oktavuodas lea *rastá.Pr* dávjjit: *rastá luotta* ~ *geainnu*. Muđui govus 5 ja tabealla 5 eai čájjet čielga erohusaid posišuvnnaid gaskkas, *rastá*-ambiposišuvdna geavahuvvo aviisateavsttain measta seammá dávjá preposišuvdnan go postposišuvdnan. Ii grammatihkainge boade ovdan makkár erohusat livčče *rastá.Pr* ja *rastá.Po* gaskkas (Nielsen 1979 (1932–1962) s.v.; Nickel & Sammallahti 2011: 192).

Min čáppagirjjálašvuoda nuortaguovllu materiálas leat 12 cealkaga main lea *rastá.Po*, muhto ii oktage cealkka mas livččii *rastá.Pr*. Dát čájeha eahpesihkkarvuoda das ahte leago *rastá* ollenge ambiposišuvdna nuortaguovllus, ja dan berrešii dutkat stuořit materiálas.

9 feaskkerláhtti

4.2.4 *manjel*

mannel+.Pr ja *manjel+.Po*
 aviissain ja čáppagirjjálašvuodas
 N = 537

Govus 6. Adposišuvnnas *manjel* lea dušše okta mearkkašupmi.

Danne go *manjel* gullá dušše ÁIGI-domenii (gč. govvosa 6), de ii sáhte ovdanbuktit erohusaid radiála kategoriija profileremiin, muhto dat ii mearkkaš ahte geavahus lea ovttalágan. Erohusat bohtet ovdan syntávssas.

Mii gávnnaimet erohusaid *manjel*-sáni posišuvnnas finihitta vearbba ektui. Buot golbma eará ambiposišuvnna bohtet dávjjibut finihitta vearbba maŋábealde go ovddabealde. Seammá dahká *manjel+.Pr*. Muhto *manjel+.Po* boahtá aviisateavsttain veháš dávjjibut ovdal finihitta vearbba; gč. tabealla 6. Go geahččá čáppagirjjálašvuoda teavsttaid lagabut, de fuomáša suopmanerohusaid. Nuortaguovllu čállosiin lea čielgasit nuppelágan tendeansa: *manjel+.Po* lea finihitta vearbba maŋábealde. Go doallá nuortaguovllu čállosiid olggobealde, de boahtá *manjel+.Po* ovdal finihitta vearbba 66 % čáppagirjjálašvuoda cealkagiin, ja dat lea seammá tendeansa go aviisateavsttain. Dát čájeha ahte aviisateavsttaid giella *manjel*-sáni oktavuodas sulastahtá guovddášguovllu ja oarjeguovllu čáppagirjjálašvuoda.

	Preposišuvdna				Postposišuvdna			
	Aviissain (N = 107)		Čáppagirjjálaš- vuohta (N = 88)		Aviissain (N = 100)		Čáppagirjjálaš- vuohta (N = 242)	
Boahdá ovdal finihhta vearbba	35	33 %	35	40 %	56	56 %	96	40 %
Boahdá maŋŋel finihhta vearbba	72	67 %	50	57 %	43	43 %	144	59 %
		100 %		97 %*		99 %*		99 %*
Komplemeanta: pronomen	6	6 %	3	3 %	26	26 %	56	23 %
Komplemeanta: subst. mas lea attribuhtta	17	16 %	2	2 %	34	34 %	106	44 %
Adp.-gihppui lea čadnon advearba	7	7 %	20	23 %	1	1 %	3	1 %
Mearriduvvon áigi	5	5 %	6	7 %	1	1 %	4 **	2%

* Juohke cealkagis ii leat finihhta vearba.

** Buot njealji cealkagis lea pronomen komplemeantan.

Tabealla 6. Syntákssa cealkagiin main aviisateavsttain lea *maŋŋel* ja čáppagirjjálašvuodas lea *maŋŋel+*.

Mii leat maid geahččan leago komplemeanta pronomen dahje substantiiva mas lea atribuhtta. Dáhtoniid ja *vuosttaš máilmmisoađi* ja *soađi áiggi* leat atnán doaban, ja dan dihte dain ii leat eanet deaddu go eará komplemeanttain. Tabealla 6 čájeha čielga tendeansa das ahte komplemeanta mii lea pronomen dahje modifiserejuvvon substantiiva, gullá postposišuvdnagihppui. Dát tendeansa lea buot suopmanguovlluid girjjálašvuodateavsttain, earret oarjeguovllu teavsttain. Čuovvovaš ovdamearkkaid adposišuvdnagihput leat *maŋŋel dan*, *guhkes dálvvi maŋŋel* ja *dan maŋŋá*:

- (12) *Ja na de fas maññel dan, de álggii fas ođđa ráhkkanus.* (KNT: 22)
 (13) *Guhkes dálvvi maññel boahtá álo nu čáppa gidđa – ja de liedđudeaddji geassi!* (EMV2: 154)
 (14) *Bearraša sisaboađut ledje lassánan dan maññá, go Risten álggii dienasbargui.* (JÁV2: 27)

Čáppagirjjálašvuodas leat dušše guokte cealkaga main lea *maññel+*. Pr ja modifiserejuvnon komplemeanta (*dan doñkku*¹⁰, *dan fearána*), ja goappašagat gullet oarjeguovllu teavstaide:

- (15) *Gahčá Ándaris ii go son máhtáše guvhlárástít, sus gul oalgedákti bávččas maññel dan doñkku.* (NN)
 (16) *Moadde beaivvi maññel dan fearána, go árvideames skimeskávnnjit¹¹ ledje oaivvis heaitán boñkimis, de olmmái gávnnahtii buorremuoduid čalmmustahttit.* (ME: 35)

Nielsen (1979 (1932–1962) s.v.) čállá ahte *maññel* geavahuvvo dušše postposišuvdnan jus komplemeanttas lea deaddu. Čállojuvnon gielas sáhtá leat váttis árvoštallat komplemeantta deattu, jus ii galgga váldit posišuvnna vuhtii. Muhto komplemeanttas lea goitge deaddu jus dat lea pronomen ja modifiserejuvnon substantiiva. Dáinna lágiin heivejit min gávdnosat Nielsena čuočuhussii.

Muhtun cealkagiin adposišuvdnagihppui lea čadnon advearba, nugo *dakka*, *easkka* ja *dalán*:

- (17) *Sus lei mángga geardde leamaš miella viehkalit Urbána vissui dakka maññel skuvlla, muhto ii duostan.* (EMV2: 128)
 (18) *Easkka maññel soađi bohkkogohte aitto Rámevuolin gonne ledje galgat bargat juo ovdal soađi.* (NN)
 (19) *– Ihttáža rájes bargalan dalán skuvlla maññá daid leavssuid.* (JÁV2: 95)

Dákkár advearba lea min materiálas dávjimusat čadnon preposišuvdnagihppui. Nuortaguovllu čállosiin ja Ođđa testameanttas lea advearba čadnon adposišuvdnagihppui buot *maññel+*. Pr-dáhpáhusain, ja orru leamen gievrramus sivva

10 doašká

11 garra oaivebávččas gomaidd oktavuodas

geavahit *man̄nel+* preposišuvdnan (dán guovtti oasis girjjálašvuoda teavsttain leat oktiibuot 7 *man̄nel+.Pr* ja 226 *man̄nel+.Po*).

Nielsen (1979 (1926–1929): 188–189) čállá *man̄nel* ja *ovdal* birra, ja oaivvilda ahte sihke *dalán man̄nel beassážiid* dahje *dalán beassážiid man̄nel* leat vejolaččat. Min materiálas ii leat dábálaš geavahit postposišuvnna dákkár dáhpáhusain. Nielsen čállá maiddái ahte go muitaluvvo man guhkes áiggis lea sáhka, de geavahuvvo *man̄nel.Pr: viđa vahku man̄nel beassážiid*. Ja min materiálas leatge dákkár dáhpáhusat measta álo čadnon preposišuvdnii (*moadde vahku man̄nel, golbma diimmu man̄nel*):

- (20) *Moadde vahku man̄nel dan bekkii suohkan áigut vuovdit olles giettáža.*
(ME: 90)
- (21) *Čiekčan álga golbma diimmu man̄nel barggu.* (AVIISACĀ)

Go lea čadnon postposišuvdnii, de lea komplemeanta pronomen, mii orru vel gievrrabut geassime postposišuvnna guvlui (*moadde beaivvi dan man̄náj*):

- (22) *Ja moadde beaivvi dan man̄náj dahkkojuvvui bolesa virgebáikkis testamenta.* (JÁV2: 130)

Muhto eanaš cealkagat, main muitaluvvo man guhkes áiggis lea sáhka, leat komplemeantta haga, ja dalle *man̄nel* lea advearba:

- (23) *Moadde beaivvi man̄nel šattai vuot finna dálki.* (AVIISACĀ)

Dan dihte leat min materiálas unnán adposišuvdnacealkagat main muitaluvvo man guhkes áiggis lea sáhka.

4.3 Čoahkkáigeassu

Juohke ambiposišuvnna lea seammá radiála kategoriiija goappaš posišuvnnain ja goappaš šánrain, muhto *miehtá*, *čađa* ja *rastá* mearkkašumiid juohkáseapmi čájeha erohusaid sihke posišuvnna ja šánra ektui. *man̄nel+* geavahuvvo dušše áiggi birra.

Aviisacealkagiin *miehtá*, *čađa* ja *rastá* čájehit mearkkašahtti erohusaid mearkkašumiid juohkáseami ektui. *miehtá* čájeha stuorimus erohusa ja *rastá* čájeha

unnimus erohusa. Ii gávdno oppalaš minsttar pre- ja postposišuvnnaid mearkkašumiid juohkáseamis. Juohke ambiposišuvnna lea iežas minsttar.

ÁIGI lea dávjimus postposišuvnna komplemeanta go lea *miehtá*, ja dávjimus preposišuvnna komplemeanta go lea *čađa*. Dát bohtosat dorjot nuppi hypotesa danne go mii gávdnat erohusa pre- ja postposišuvnnaid gaskkas. Davvisámegiella mas leat eanet ambiposišuvnna go suomagielas ja esttegielas, váillaha njuolgguslaš tendeansa danne go *miehtá*. Pr komplemeanta dávjijt lea báiki (JOHTU/VIIDODAT), *miehtá*. Po fas ÁIGI, muhto *čađa* láhtte nuppe ládje. Dát boadus doarju goalmmát hypotesa.

Dasa lassin gávdnat ahte ambiposišuvnna, mat ovdanbuktet sihke áiggi ja báikki, čájehit stuorit erohusa pre- ja postposišuvdnageavahusas go ambiposišuvnna mat ovdanbuktet dušše nuppi dain mearkkašumiin. Muhtun ambiposišuvnnaid komplemeantan lea dihto substantiiva mii lea hui dávjá nuppi posišuvnna, ja dat váikkuha garrasit bohtosiidda. Ovdamearkka dihte preposišuvdnan *miehtá máilmmi* ja *čađa gaskka*. Mañit dajaldat čállojuvvo dávjá oktan sátnin (*čadagaskka*) nu ahte leksikaliserenproseassa dáidá leat álgán.

Mearkkašumiid juohkáseapmi orru leamen earálágan čáppagirjjálašvuodas go aviissain. Čáppagirjjálašvuodas geavahuvvo dávjijbut báiki, erenoamážit JOHTU, ja eará domeanat hárvvibut, erenoamážit ÁIGI ja GASKAOAPMI. Measta buot aviisacealkagiin ovdanbuktá *miehtá* ÁIGGI, ja vaikko muhtun čáppagirjjálašvuoda čáliliid teavsttain lea seammá tendeansa, de lea juohke teavsttas unnit ÁIGI, ja dan geavahus lea eanet balanserejuvvo pre- ja postposišuvdnan. Čáppagirjjálašvuodas välljejit ge eará vugiid ovdanbuktit *miehtá* ÁIGGI mearkkašumi, nugo dušše substantiivva akkusatiivahámis. Maiddá *čađa* mearkkašumiit ÁIGI, VIIDODAT ja GASKAOAPMI leat ollu hárvvibut čáppagirjjálašvuodas go aviissain – daid sajis JOHTU dominere. Maid *rastá* ektui lea tendeansa das ahte eará mearkkašumiit leat hárvvibut, ja dan sajis lea čáppagirjjálašvuodas JOHTU hui dávjá goappaš posišuvnna.

mañjel+ adposišuvnna oktavuodas leat čielga suopmanerohusat. *mañjel*+ geavahuvvo measta dušše postposišuvdnan nuortaguovllus ja Odđa testameanttas. Dušše dalle go lea advearba čadnon adposišuvdnagihppui, de lea preposišuvdnan. Materiálas muđui lea *mañjel*+ dávjijt preposišuvdnan. Postposišuvdnan dat geavahuvvo erenoamážit dalle go *mañjel*+ boahtá ovdal finihhta vearbba, ja vel eanet, go komplemeanta lea juogo pronomen dahje modifiserejuvvo substantiiva.

Nielsen oaivvilda ahte preposišuvnna lea stuorit deaddu go postposišuvnna. Deattu lea váttis duodaštit čállojuvvo materiálas, muhto bohtosat čájehit čielgasit

ahte *manjel+*. Po lea dábálaččat go komplemeanta lea modifiserejuvvon substantiiva dahje pronomen. Nuppe dáfus *manjel+*. Pr lea dábálaččat go lea advearba čadnon adposišuvdnagihppui. *čad̥a*. Pr lea dábálaččat go komplemeanta lea juoga mii galggašii hehttet JOĐU, dahje JOHTU vahágahtta komplemeantta. *miehtá*. Pr sáhtášii muhtun muddui heivet dán vuogádahkii go preposišuvnnas dávjjibut leat stuora guovllut komplemeantan, ja nu dát attašii stuorit deattu adposišuvnnii. *rastá* ii oro heiveme dán vuogádahkii.

5 Konklusuvnnat

Mii leat guorahallan golbma hypotesa. Vuosttaš hypotesa evttoha ahte leat geográfalaš erohusat ambiposišuvnnaid pre- dahje postposišuvdnageavahusas. Hypotesa mielde giellageavaheddjiin Suoma bealde ja nuppe dáfus Norgga ja Ruota bealde lea goabbatlágan juohkáseapmi ambiposišuvnnaid geavaheamis. Min materiála doarju dán hypotesa. Muhto mii leat guorahallan dušše 4 ambiposišuvnna davvisámegiela 28 ambiposišuvnnas. Livččii dárbu guorahallat eanet ambiposišuvnnaid duodaštit leago dát oppalaš govva.

Oarjeguovlluin, gos sámegiella lea unnitlogu giella ja gos dárogielas lea stuorat váikkuhus, geavahuvvojit eambo preposišuvnnat go postposišuvnnat. Guovddášguovllus ii leat dárogielas seammá stuora váikkuhus, muhto dattege doppe maid geavahuvvojit preposišuvnnat eambo go nuortaguovllus. Dat orru čájeheame giela iežas tendeansa sirdásit eambo ja eambo preposišuvnnaid geavaheapmái. Nuortaguovlluin lea oktavuoha suomagielain. Suomagielas leat eanaš postposišuvnnat, ja nu dat mudde sámegiela tendeansa geavahit preposišuvnnaid eambo. Aviisačállosat čájehit seamma tendeansaid go oarjeguovlu. Go aviisačállosat dávjá atnet vuodđun dárogiel ođasteavsttaid ja čállojuvvojit hoahpus, de vuhttojit ge dain dárogiela váikkuhusat. Dát orru doarjume Korhonen oavila ahte skandinávalaš gielat duvdet sámegiela eanet preposišuvnnaid guvlui.

Mii geavaheimmet radiála kategoriiija profilerema iskat guokte hypotesa das mo mearkkašumit juohkásit ambiposišuvnnaid oktavuodas. Nubbi hypotesa guoská posišuvnna geavahussii ambiposišuvnnaid oktavuodas. Mii gávdnat erohusaid posišuvnnain buot njealji ambiposišuvnnas, sihke aviissain ja čáppagirjjálašvuodas.

Goalmmát hypotesa evttoha typologalaš korrelašuvnna ambiposišuvnnaid loguid ja daid mohkkás geavahusa gaskkas. Orru leamen dákkár korrelašuvdna: Gielas mas leat unnán ambiposišuvnnaid ii geavahuvvo posišuvdna earuhit mearkkašumiid, muhto gielas mas leat eanet ambiposišuvnnaid, geavahuvvo posišuvdna earuhit mearkkašumiid. Ja mađe eanet ambiposišuvnnaid, dađe moalkasat lea dát geavahus. Ruoššagielas leat unnán ambiposišuvnnaid ja posišuvdna ii earut mearkkašumiid. Suomagielas leat eanet ambiposišuvnnaid, ja gielas leat čielga tendeanssat: Postposišuvnnaide geavahuvvo JOHTU, preposišuvnnaide ÁIGI ja VIIDO-DAT. Esttegielas leat seammá tendeanssat, muhto eai seammá njuolgguslaš čat go suomagielas. Davvisámegielas leat eanet ambiposišuvnnaid go suomagielas ja esttegielas, ja geavahus lea moalkasat, guđege ambiposišuvnnaid leat iežas generaliseremat.

Min materiálat dorjot dán hypotesa, muhto vai sáhttit dan duodaštit dahje hilgut, de dárbbasit guorahallat eanet sámi adposišuvnnaid, ja kártet olles vuogádaga. Dehálaš lea váldit vuhtii ahte eai buot sánit mat leat grammatihkkagirjjiin listejuvvon ambiposišuvdnan, dárbbas leat ambiposišuvnnaid juohke suopmanguovllus. Min guorahallan addá goitge typologalaš perspektiivva mii maid doarju seammassullasaš guorahallamiid suomagielas ja esttegielas.

Giitosat

Giitu veahkis ja movttiidahttimis dáidda: Trond Trosterud, Tuomas Huomo, Ann Veismann, Anastasia Makarova, Anna Endresen, Ilona Tragel, Jussi Ylikoski ja Tore Nessel. Giitu maiddái daidda geat leat ruhtadan Laura oasi dán barggus: Senter for grunnforskning ved Vitenskapsakademiet – Dieđaakademijja vuodđodutkama guovddáš (prošeavttas «Time is Space») ja Norgga dutkanráđđi (prošeavttas «Neat Theories, Messy Realities»).

Gáldut

Dutkanmateriála

(DT = Materiála lea vižžojuvvon digitálalaš teakstačoakkáldagas man Romssa universitehta Divvun-joavku hálddaša.)

AVIISAC̣ = *Min Áigi-, Áššu-* ja *Ávvir*-aviissat 1997–2011. (DT)

EMV1 = Vars, Elle Márjá 1991: *Okto*. Kárášjohka: Davvi Girji.

EMV2 = Vars, Elle Márjá 2002: *Čábbámmus iditguovssu*. [Billávuotna]: Idut.

ISH = Hætta, Issát Sámmol 2009: *Skuvla – min dološ ja dálá boahtteáigi. Sámi skuvlahistorjá 3*. Kárášjohka: Davvi Girji. (DT)

JEE = Eira, John Einar 2002: *Jori Jeaggejogas*. [Billávuotna]: Idut.

JT = Turi, Johan 1987 (1910): *Muitalus sámiiid birra*. Jokkmokk: Sámi Girjjit.

JÁV1 = Vest, Jovvna-Ánde 2002: *Árbbolaččat 2*. Kárášjohka: Davvi Girji. (DT.
Digitálalaš veršuvdna ii leat ideanttalaš prentejuvvon veršuvnnain.)

JÁV2 = Vest, Jovvna-Ánde 2005: *Árbbolaččat 3*. Kárášjohka: Davvi Girji. (DT)

KLH = Hermansen, Kari Lisbeth 2010: *Joneš-bojá vuolgá amas máilbmái*. [Billávuotna]: Idut.

KNT = Turi, Klemet Nilsen 1982: *Áiggit rivdet*. [Deatnu]: Jár'galæd'dji.

KP = Paltto, Kirsti 2007: *Ája*. Kárášjohka: Davvi Girji.

ME = Einejord, Magne 2009: *Áne sirddolaš*. [Evenskjer]: Skániid girjie. (DT)

MM1 = Marastat, Mihkkal 1992: *Darjeskáiddi čiehkka*. Guovdageaidnu: DAT.

MM2 = Marastat, Mihkkal 1993: *Máhkanvári gumppet*. Guovdageaidnu: DAT.

MPAB = Bongo, Mikkel P.A. 1985: *Mus ledje bálgát*. [Deatnu]: Jár'galæd'dji.

NMS = Sara, Nils Mathisen 2002: *Movt áigi lea rievdan*. Kárášjohka: Davvi Girji.

NN = NN: *Mu Romána*. Giehtačálus. (DT)

OT = *Ođđa testamenta*. Oslo: Norgga Biibbalsearvi 1998. (DT)

PAL = Logje, Per A. 2010: *Nålis i kulda. Nállojiekŋa buollašis. Fearánat dološ ja otná boazodoalus. Fortellinger fra gammel og ny reindrift*. Kárášjohka: Davvi Girji.

RML = Lukkari, Rauni Magga 2007: *En lykkens mann – Lihkkošalmmái*. [Romsa]: Gollegiella.

RS = Sokki, Risten 2011: *Mu ártegis eallin*. Kárášjohka: Davvi Girji.

Girjjálašvuohta

- Antonsen, Lene & Trosterud, Trond 2010: Manne dihtor galgá máhttit grammatihka? – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2010: 3–28.
- Bartens, Raija 1974: Inarinlapin, merilapin ja luulajanlapin post- ja prepositiorakenteiden käytöstä. – *Journal de la Société Finno-Ougrienne* 73: 156–167.
- Bergsland, Knut 1994 (1982): *Sydsamisk grammatikk*. [Karasjok]: Davvi Girji.
- Divjak, Dagmar S. & Gries, Stefan Th. 2006: Ways of trying in Russian: Clustering behavioral profiles. – *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 2: 23–60.
- Erelt, Mati (doaimm.) 2003: *Estonian Language*. *Linguistica Uralica*. Supplementary Series/ Vol 1. Tallinn: Estonian Academy Publishers.
- Gries, Stefan Th. & Divjak, Dagmar S. 2009: Behavioral profiles: a corpus-based approach towards cognitive semantic analysis. – Vyvyan Evans & Stephanie S. Pourcel (doaimm.), *New directions in cognitive linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 57–75.
- Grünthal, Riho 2003: *Finnic adpositions and cases in change*. *Mémoires de la Société Finno-Ougrienne* 244. Helsinki: Société Finno-Ougrienne.
- Hagège, Claude 2010: *Adpositions*. Oxford: Oxford University Press.
- Helander, Nils Øivind 2001: *Ii das šat murrii iige báktái. Davvisámegiela illatiivva geavaheapmi*. Dieđut 1/2001. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.
- Huumo, Tuomas (prentekeahttä): *Many ways of moving along a path: What distinguishes prepositional and postpositional uses of Finnish path adpositions?* [Giehtačálus.]
- Janda, Laura A. & Endresen, Anna & Kuznetzova, Julia & Lyashevskaya, Olga & Makarova, Anastasia & Nessel, Tore & Sokolova, Svetlana (boahtime): *Why Russian aspectual prefixes aren't empty: prefixes as verb classifiers*. Bloomington: Slavica Publishers.
- Janda, Laura A. & Lyashevskaya, Olga (boahtime): Semantic Profiles of Five Russian Prefixes: po-, s-, za-, na-, pro-. [Giehtačálus sáddejuvvon áigečállagii *Journal of Slavic Linguistics*.]
- Janda, Laura A. & Solovyev, Valery 2009: What Constructional Profiles Reveal About Synonymy: A Case Study of Russian Words for SADNESS and HAPPINESS. – *Cognitive Linguistics* 20 (2): 367–393.
- Karlsson, Fred 2008: *Finnish. An Essential Grammar. Second edition*. London: Routledge.
- Korhonen, Mikko 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Lakoff, George 1987: *Women, Fire and Dangerous Things*. Chicago: University of Chicago Press.
- Langacker, Ronald W. 2008: *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lehismets, Kersten 2011: *The role of verb semantics in the interpretation of Finnish path adposition expressions*. [Ovdanbuktin konferánsas «The Third Finnish-Estonian Cognitive Linguistics Conference». Saka, Estlánda, [17.–19.11.2011.]]
- Magga, Tuomas 2004: Dárogiela preposišuvdnaráhkadusaid jorgaleapmi. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2004: 43–53.
- Mathiassen, Terje 1996: *Russisk grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Neset, Tore & Endresen, Anna & Janda, Laura A. 2011: Two ways to get out: Radial Category Profiling and the Russian Prefixes vy- and iz-. – *Zeitschrift für Slawistik* 56 (4): 377–402.
- Nickel, Klaus Peter & Sammallahti, Pekka 2011: *Nordsamisk grammatikk*. Karasjok: Davvi Girji AS.
- Nielsen, Konrad 1979 (1926–1929): *Lærebok i lappisk (samisk). Bind I: grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nielsen, Konrad 1979 (1932–1962): *Lappisk (samisk) ordbok grunnet på dialektene i Polmak, Karasjok og Kautokeino*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Taylor, John R. 2003: *Linguistic Categorization*. Oxford: Oxford University Press.
- Ylikoski, Jussi 2006: Fuomášumit sámegiela adposišuvnnaid funkšuvnnain: ovdamearkan *alde-* ja *ala-*postposišuvnnaid *ii-lokála* geavaheapmi. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2006: 39–61.
- Ylikoski, Jussi 2009: *Non-finites in North Saami*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 257. Helsinki: Société Finno-Ougrienne.

The use of four North Saami adpositions

We present a study of four North Saami adpositions that can be used as both postpositions and prepositions and thus be termed “ambipositions”: *miehtá* ‘over, throughout’, *čáđa* ‘through’, *rastá* ‘across, over’, *maŋŋel* ‘after’. While many languages have ambipositions, in most languages they are very marginal. However, Finnish, Estonian and North Saami have an exceptionally large number of ambipositions, many with high frequency. We advance three hypotheses concerning 1) dialectal differences in use of ambipositions in North Saami, 2) differences between their use as prepositions and postpositions, and 3) a possible typological correlation between the frequency of ambipositions and the extent to which position is used to differentiate meaning, with North Saami at the high end of this scale. Our study examines two databases representing the use of ambipositions in newspapers and in literature. We use the radial category profiling method to investigate similarities and differences in the distribution of meanings across prepositional and postpositional use of four adpositions. We find support for all three hypotheses. The results of this research shed light on the use of North Saami adpositions in terms of their dialectal distribution and meaning. In addition, we gain a typological perspective on North Saami adpositions.

Keywords: North Saami, grammar, language typology, dialects, adpositions

LENE ANTONSEN – LAURA JANDA – BIRET ÁNNE BALS BAAL

University of Tromsø

lene.antonson@uit.no *laura.janda@uit.no* *berit.a.baal@uit.no*